

Političko neslaganje ili sukob biskupa i svećenika? Prilog za životopis Josipa Miškatovića (1836-1890)

Involviranost katoličkih svećenika u politički život Trojedne kraljevine druge polovice 19. stoljeća neizbježno je dovodila do međusobnih sukoba. Događale su se i promjene političkih stavova koje su nerijetko političke istomišljenike i stranačke kolege pretvarale u oponente. Jedan od primjera je i Josip Miškatović (Cernik kraj Nove Gradiške, 6. III. 1836 – Zagreb, 2. X. 1890), prvotno suradnik biskupa Josipa Jurja Strossmayera i Narodno liberalne stranke, a potom, nakon revizije Nagodbe 1873. godine, pristaša politike bliske unionistima. U radu će se prikazati geneza Miškatovićevo napuštanja Strossmayerovih političkih stavova od pomirljivog stava prema unionistima do prihvaćanja revizije Nagodbe. Miškatovićevo promjena političkih stavova razmatrat će se u svjetlu dosad široj javnosti manje poznate knjige Karla Josipa Fučka, uz arhivsku građu te dostupnu periodiku i literaturu koja će biti korištena za razjašnjavanje i bolje razumijevanje sukoba.

Ključne riječi: 19. stoljeće, Josip Juraj Strossmayer, Josip Miškatović, narodnjaci, unionisti, Katolička crkva

Uvod

Promjene političkih stavova u 19. stoljeću nisu bile novost. Priznati ilirci su u nemalom broju nakon vraćanja ustavnosti i ukidanja neoapsolutizma 1860. godine, a pod dojmom potonjeg, prešli u redove unionista. Pa i kasnije je bilo političkih disidentata i prelazaka iz redova unionista u redove narodnjaka, ali i obrnuto.¹ Valja istaknuti kako se većinom radilo o pragmatičnosti, a ne osobnim uvjerenjima. U navedenom

1 Primjerice, vraćanjem ustavnosti 1860-te možemo izdvojiti Mirka Bogovića koji je prihvatio politiku unionista ili kasnije, nakon Hrvatsko-ugarske nagodbe Mirka Hrvata, Ljudevita Vukotinića ili Ivana Vončinu koji je 1880-ih godina prešao u redove unionista. Primjer za prelazak iz unionista u redove narodnjaka je Mavro Broz koji je u Sabor Trojedne kraljevine 1868. godine ušao kao unionist, no na sljedećem ga zasjedanju nalazimo kao narodnjaka. Ovakvi su prelasci iz vladajućih u opoziciju više bili iznimka nego pravilo, što dokazuje da se radilo o pragmatičnosti.

kontekstu možemo razmatrati i primjer Josipa Miškatovića koji je od uvjerenog narodnjaka i pristaše biskupa Josipa Jurja Strossmayera prešao u redove branitelja revidirane Nagodbe. No, u kojoj se mjeri radi o pragmatičnosti, a u kojoj o promjeni političkog uvjerenja? Radi li se uopće o promjeni ili možda o dosljednosti kada je u pitanju revidirana Nagodba? Usporedimo li momente iz Miškatovićeva životopisa nameće nam se pitanje – jesu li se biskup Strossmayer i Miškatović udaljili zbog političkih neslaganja ili neslaganja na relaciji biskup – svećenik. Radi li se o animozitetu povezanom sa svećeničkom službom i sukobima s nadležnim biskupom ili o političkim razlikama. Politička nedosljednost Miškatovića izazvala je različite, možemo reći i burne, reakcije javnosti u njegovo vrijeme, premda nije bilo neuobičajeno, kako je već navedeno, promijeniti političku stranu. Stoga ćemo u radu pokušati dati odgovore na postavljena pitanja i razlučiti koliko je privatni život imao utjecaja na Miškatovićeva politička uvjerenja.

Dosezi dosadašnje historiografije o Miškatoviću su oskudni i šturi. Povrh natuknice u enciklopediji² te nekoliko sporadičnih spomena u literaturi,³ nema detaljnijih podataka premda njegova slika, kao arhivara, stoji u Hrvatskom državnom arhivu. Stoga je cilj rada rasvijetliti dosadašnje spoznaje o Miškatoviću te doprinijeti boljem poznavanju političkih odnosa istaknutih pripadnika političkih stranaka, konkretno Narodno liberalne stranke druge polovice 19. stoljeća.

Josip Miškatović: političar i publicist

Josip Miškatović je bio poznati publicist i političar. Školovao se prvotno u Požegi, a zatim odlazi u zagrebačko sjemenište. U ostavštini Ivana Ulčnika nalazimo zgodu iz tog razdoblja koja svjedoči o njegovim podosta slobodnim stavovima vezanim uz Katoličku crkvu. Navodi kako je Miškatović sablaznio učitelje u sjemeništu svojim stavom da je papa Grgur VII. “postupao prestrogo” s Henrikom IV.⁴ No, nadalje piše, kako ga nisu “isključili” iz sjemeništa, nego su ga molili “da ostavi sjemenište” što je i učinio.⁵ No, nije napustio sjemenište jer školovanje nastavlja u đakovačkom sjemeništu,⁶ nakon

2 Usp. Miškatović Josip, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 7 Mal-Nj, Zagreb 2005, 362.

3 Ovdje valja istaknuti: Martin Lovrenčević, Stevo Petrović, Miškatović, Josip, *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925: sa pregledom povijesti Hrvatske, Bosne i Istre, hrvatske književnosti i razvitka hrvatskog jezika, te hrv. vladara, hercega, banova i biskupa, kao uvodom: sa 9 zasebnih slika, te 421. slikom u tekstu: prigodom proslave 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva*, U Zagrebu [1925.], 193; Milan Prelog, Miškatović i Perkovac, *Jugoslavenska njiva*, 9, 1, 10-12, 1925; Vaso Bogdanov, *Historija političkih stranaka u Hrvatskoj*, Zagreb 1958, 634; Slavko Batušić, Miškatović, Josip; Ps. Koritić (1836-1890), *Politiker und Publizist, Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*, Bd. 6, Lfg. 29, 1975, 319 (dostupno on line http://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_M/Miskatovic_Josip_1836_1890.xml, zadnje posjećeno 8. siječnja 2018)

4 Radi se o sukobu pape Grgura VII. i cara Svetog Rimskog Carstva Henrika IV. oko laičke investiture.

5 Državni arhiv u Zagrebu (DAZ) Zbirka Ulčnik Ivan, fond 857, bilješke i novinski odresci, Miškatović Josip, sig. 3378, fol. 2.

6 *Isto*.

čega je vršio službu kapelana dok nije imenovan namjesnim učiteljem osječke gimnazije te je 1860. godine premješten u Zagreb na istu službu.⁷ Tamo se počeo aktivno baviti politikom kao saborski zastupnik 1861. godine te pišući, kao stalan suradnik *Pozora* od 1862. godine, rubriku pod nazivom *Današnji obzor po svijetu*, ali i pišući protiv Schmerlingova režima što ga je u konačnici stajalo zaposlenja.⁸ Upustio se i u polemiku oko stvaranja "slavonske" nacije tvrdnjama kako ne postoji "slavonska" nacija, nego su Slavonci Hrvati. Njegovu su tezu potvrdili Slavonci: pravnik Pavao Muhić, književnik Janko Jurković, skladatelj Pajo Kolarić.⁹ Ivan Perkovac (1826-1871), publicist, urednik *Pozora* i političar, navodno je cijenio Miškatovića, no dovodio je u pitanje njegove sposobnosti političkog polemiziranja.¹⁰ Milan Prelog je na osnovu korespondencije Miškatovića i Perkovca razmatrao njihov odnos te ukazao na činjenicu da je Miškatović bio jedan od tada rijetkih formalno obrazovanih novinara (premda bez diplome), što ga je činilo kompetentnim.¹¹

U politiku se dakle Miškatović upustio unutar Narodno liberalne stranke, a kako je već navedeno, bio je saborski zastupnik 1861. godine. Upravo je zbog političke djelatnosti otpušten 1863. godine iz službe namjesnog učitelja pod izlikom neprimjerena vladanja i zato što si nije pribavio propisano osposobljenje.¹² Pod neprimjerenim vladanjem navodi se i nedolično ponašanje u vrijeme poklada i karnevalskog ophoda.¹³ Pravi je razlog bio njegovo pisanje protiv Schmerlingova režima.¹⁴

Uz financijsku pomoć biskupa Strossmayera Miškatović odlazi na daljnje školovanje iz područja povijesti na sveučilišta u Bonnu i Berlinu.¹⁵ Tijekom boravka u inozemstvu Strossmayer mu je financijski pomagao.¹⁶ Već tada Miškatović je težio "slobodnijem" životu što se nazire iz jednog njegovog pisma Matiji Mrazoviću iz tog razdoblja. Iako ga je Mrazović ukorio zbog nošenja brkova i brade jer to ne priliči svećeniku, Miškatović se pravdao kako i "sam zna da je to nesmotreno. Ali je sladko uživati se slobode".¹⁷

7 Usp. *Narodne novine*, 56, 226, Zagreb 2. listopada 1890.

8 Josip Horvat, *Povijest novinstva Hrvatske 1771-1939*, Zagreb 1962, 211-212, 214-215.

9 DAZ, Zbirka Ulčnik Ivan, fond 857, bilješke i novinski odresci, Miškatović Josip, sig. 3378, fol. 3.

10 DAZ, Zbirka Ulčnik Ivan, fond 857, bilješke i novinski odresci, Miškatović Josip, sig. 3378, fol. 4.

11 Više u: Milan Prelog, Miškatović i Perkovac, *Jugoslavenska njiva*, 9, 1, 10, 1925, 343-344.

12 Namjesničko vijeće je u tom smislu pisalo Dvorskoj kancelariji da urgira kod biskupa Strossmayera, nadležnog za Miškatovića, kako bi pozvao Miškatovića u svoju dijecezu. Usp. DAZ, Zbirka Ulčnik Ivan, fond 857, bilješke i novinski odresci, Miškatović Josip, sig. 3378.

13 Usp.: Prelog, n. dj., 9, 1, 10, 1925, 344.

14 Agneza Szabo, *Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860-1873, Knjiga I, Društvena struktura nosilaca političkih i privrednih institucija*, Zagreb 1987, 89.

15 Studira od 1863. do 1865. godine u inozemstvu. Vidi u: Antun Jarm, *Dijecezanski svećenici koji su djelovali na sadašnjem području Biskupije Đakovačke i Srijemske od 1701. do 2003. godine*, Đakovo 2003, 126; Josip Miškatović, *Obzor*, 227, Zagreb 3. listopada 1890.

16 Miškatović opisuje teško financijsko stanje, ali i navodi predavanja koja pohađa u svome pismu Matiji Mrazoviću iz Bonna 1. studenog 1863. godine. Usp. Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (dalje: HR-AHAZU-45) Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 1.

17 Usp. pismo Miškatovića Mrazoviću od 10. prosinca 1863. godine u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 2.

Studij nije uspješno priveo kraju, pa se 1865. godine vraća bez diplome. Naime, već je godinu ranije u svojim pismima Mrazoviću izrazio želju da bi volio sudjelovati u radu Sabora kao zastupnik i molio ga neka se raspita što biskup o tome misli.¹⁸ Očito nije dobio odgovor jer godinu kasnije postavlja isto pitanje.¹⁹ Tada je još smatrao kako će se kasnije vratiti i dovršiti studij. No, samo nekoliko mjeseci kasnije, iz pisma napisanog u srpnju 1865. godine, može se iščitati kako više ne mari za studij te kako se pod svaku cijenu želi vratiti u Hrvatsku, uvjeren da će se razboljeti oстане li. Više mu nije ni presudno hoće li biti izabran za zastupnika jer je našao drugo rješenje – imenovan je učiteljem u đakovačkom liceju.²⁰ U listopadu 1865. već se nalazi u Đakovu odakle piše Mrazoviću o tamošnjim prilikama.²¹ Doista je bio u kolovozu imenovan profesorom povijesti u đakovačkom sjemeništu, a aktivirao se ponovno i na političkom području kao saborski zastupnik.²² Godine 1868. nije izabran za saborskog zastupnika, no na prvim izborima održanim u rujnu 1871. godine izabran je za kotar Novigrad.²³

Premda nalazimo podatak da je Miškatović bio pristaša dualističke politike i da se zalagao za pomirljivu politiku prema Mađarima te da je već od 1873. godine bio unionist, uz negativnu ocjenu njegova daljnjeg političkog djelovanja,²⁴ za prvu fazu njegova političkog djelovanja, prema svemu dosad navedenom, to ne možemo reći. Pogotovo kada uzmemo u obzir podatak da je bio ključna osoba u tiskanju pa i urednik glavnog opozicijskog lista *Pozor* (*Novi Pozor* u Beču / *Zatočnik* u Sisku).²⁵ Naime, Miškatović je, kako je već navedeno, prvo bio suradnik *Pozora*, potom urednik i suradnik *Novog*

18 Miškatović predlaže da ga biskup imenuje kapelanom u đakovačkom kotaru kako bi mogao biti izabran. Usp. pismo Miškatovića Mrazoviću od 26. veljače 1864. godine u HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 5.

19 Usp. pismo Miškatovića Mrazoviću od 27. siječnja 1865. godine u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 7; pismo Miškatovića Mrazoviću od 13. ožujka 1865. godine u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 8.

20 Usp. pismo Miškatovića Mrazoviću od 13. srpnja 1865. godine u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 9.

21 Usp. pismo Miškatovića Mrazoviću od 4. listopada 1865. godine u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 10.

22 Obavijest u: *Narodne novine*, 31, 199, Zagreb 31. kolovoza 1865.

23 Nakon što je kralj raspustio Sabor, na ponovljenim izborima u svibnju 1872. godine, biralište je premješteno iz Novigrada u Virje te je izabran također narodnjak Slavoljub Vrbančić. Usp.: Vladimir Šadek, Politička situacija i izbori u općini Molve od 1871. do 1914. godine, *Podravina*, 5, 10, 2006, 114-115.

24 Slavko Batušić piše da je Miškatović od 1873. unionist u: Batušić, Miškatović, Josip; Ps. Koritić (1836-1890), *Politiker und Publizist*, n. dj. (dostupno on line http://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_M/Miskatovic_Josip_1836_1890.xml, zadnje posjećeno 8. siječnja 2018). Vaso Bogdanov piše da je Miškatović bio "drastičan primjer" nositelja "beskrupuloznog narodnjačkog oportunitizma". Usp. Bogdanov, n. dj., 634.

25 Miškatović je uvelike pomogao pri osnutku *Zatočnika*. Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga prva*, ur. Ferdo Šišić, Zagreb 1928, 78, 81, 87. Više o Miškatovićevim člancima o politici uoči Nagodbe u: Prelog, n. dj., 9, 1, 11, 1925, 369-378. Više o Miškatovićevim stavovima i člancima o vanjskoj politici i istočnom pitanju u: Prelog, n. dj., 9, 1, 12, 1925, 402-408.

pozora od 1867.²⁶ do 1869. godine, zatim suradnik *Zatočnika* od 1869. do 1871. godine, *Branika* 1871. godine i *Obzora* 1872. i 1873. godine.²⁷

Svakako je indikativna činjenica da je bio štićenik biskupa Strossmayera. Ugledni narodnjak, biskup Strossmayer, preporučio ga je 1866. godine za mjesto adiunkta, pomoćnog činovnika u muzeju, u svom pismu kanoniku Franji Račkom. Preporuka je bila s određenim oprezom jer, kako je nadalje pisao Račkom, zaposlenje bi bilo privremeno, dok Miškatović ne dokaže svoju sposobnost.²⁸ No, svakako je dokaz da tada još uživa biskupovo povjerenje. Do određenih neslaganja neminovno dolazi 1869. godine kada je biskup bio iznimno ljut na Miškatovića jer je bez njegova odobrenja raspolagao s novcem biskupa, premda ga je potrošio za tiskovinu narodnjaka, a ne za vlastite potrebe. Koliko je ljut doista bio, dokazuje zabrana daljnjih uređivačkih poslova koju je Strossmayer uputio Miškatoviću uz prijetnju da će ga ili postaviti za kapelana ili predati civilnim vlastima zbog krađe. Strossmayer je u svojem pismu uvjeravao Račkog da novac nije potrošen, nego je skriven i to kod Miškatovićeve, koji je tada još bio svećenik, ljubavnice ili njezine majke.²⁹ No, uz trezvenu urgenciju Račkog (objasnio je biskupu okolnosti³⁰ i ponukao ga da razmisli o negativnom odjeku izade li sve u javnost) i objašnjenje te pokajanje samog Miškatovića, biskup mu je oprostio bez posljedica po Miškatovića.³¹

Miškatović je također, upravo u vrijeme ove afere s biskupom, imao jednu od ključnih uloga u smjeni omraženog bana Levina Raucha kao urednik *Zatočnika* koji je objavio kompromitirajuće članke o konzorciju za Lonjsko polje i o pogodovanju bana kod zakupa rasprodaje tarifne soli. Možda upravo u ovome možemo tražiti razlog biskupova popuštanja. Ban je tužio pukovnijskom sudu u vojnom Sisku autore članka (M. Mrazović i I. Vončina) i urednika (Miškatović), ali je proces doveo do smjene Raucha.³² Miškatović je završio i u zatvoru zbog svoga pisanja, a boravak u zatvoru mu je, kako je i sâm naveo u pismu Mrazoviću, teško pao jer je bio upravo u vrijeme izbora za

26 O problemima s kojima se kao urednik susreo 1867. godine više u: Vera Ciliga, *Slom politike Narodne stranke (1865-1880)*, Zagreb 1970, 64.

27 Szabo, n. dj., 90-99.

28 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga prva*, n. dj., 34.

29 U spisima Ivana Ulčnika naišli smo na ime Miškatovićeve ljubavnice – Amalija Radja. Usp. DAZ, Zbirka Ulčnik Ivan, fond 857, bilješke i novinski odresci, Miškatović Josip, sig. 3378.

30 Miškatović je putovao po Hrvatskoj i inozemstvu kako bi organizirao novo glasilo narodnjaka, a nije imao vlastitih prihoda, tako da je trošio biskupov novac, no ne za osobne potrebe. Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga prva*, n. dj., 95.

31 U ovu aferu bili su umiješani, uz Miškatovića, Matija Mrazović i Ivan Vončina. Više u: *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga prva*, n. dj., 90-97.

32 Više u: Horvat, n. dj., 239; Vera Ciliga, O nekim pitanjima u vezi s političkom djelatnošću Ivana Vončine 1868-73. (U povodu knjige J. Horvata. »Povijest novinstva Hrvatske 1771-1939.«, Zagreb 1962, *Historijski zbornik*, 16, 1-4, 1963, 238-244.

saborskog zastupnika.³³ Kaznu je služio u franjevačkom samostanu u Brodu.³⁴ Premda je trebao odslužiti kaznu od deset mjeseci, zatvorska se kazna na kraju smanjila na svega šest tjedana. U tom je razdoblju dva tjedna proveo u Petrinji, a ostala četiri u Đakovu.³⁵ Miškatović je dakle krajem šezdesetih godina bio iznimno aktivan u kreiranju politike narodnjaka, o čemu svjedoči i njegova korespondencija s Mrazovićem iz toga razdoblja.³⁶

Miškatović je dakle žustro napadao Raucha kao i Nagodbu, a nakon revizije Nagodbe zastupao je njezinu održivost, što ga je udaljilo od mecene biskupa Strossmayera. Još 1871. i 1872. godine što je razvidno iz korespondencije biskupa Strossmayera i kanonika Račkog, Miškatović je bio aktivan u redovima narodnjaka kao političar i urednik njihova glasila *Obzor*.³⁷ No, u ožujku 1873. godine Strossmayer izražava sumnju u njegovu lojalnost po pitanju revizije Nagodbe i upravo je revizija, kojom biskup nije bio zadovoljan, bila konačan udarac njihovom odnosu.³⁸ Zaokret u Miškatovićevim političkim stavovima opisuje i *Obzor* 1890. godine navodeći kako je do 1873. godine “branio narodne svetinje”, a od tada “stavio si je zadaćom da uspava narod” te je od 1882. godine “dao svoje pero u najam proti Hrvatskoj, a u prilog velike Magjarije – Sve što je prije branio, stao je da gazi i da tlači”.³⁹ Ipak valja napomenuti kako je “kozmetička” revizija Nagodbe rezultirala vlašću Narodne stranke i provedbom niza modernizacijskih reformi u vrijeme bana Mažuranića. Miškatović je tada očito svjestan održivosti dualizma, zastupao politiku da je bolje ikako djelovati unutar okvira zakona, nego biti pasivan, što i sam kaže. Opravdavao je svoje postupke tvrdnjama da nije bilo drugog izbora nego prihvatiti kakvu takvu reviziju.⁴⁰ Biskup se nije slagao s ovom realnom politikom dijela narodnjaka. Premda nakon revizije ne podržava politički smjer narodnjaka, on ne sudjeluje aktivno ni u politici, a onda niti u oporbi.

Nakon revizije Miškatović i biskup nadalje održavaju kontakt. Radi se o službenim dodirima kroz koje se očituje više-manje ravnodušnost biskupa.⁴¹ Uz to Strossmayer je

33 Usp. pismo Miškatovića Mrazoviću od 24. travnja 1870. godine u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 42.

34 Usp. DAZ, Zbirka Ulčnik Ivan, fond 857, bilješke i novinski odresci, Miškatović Josip, sig. 3378.

35 Usp. pismo Miškatovića odboru (vjerojatno se radi o odboru lista Pozor/Zatočnik) od 2. prosinca 1871. godine u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 59.

36 Vidjeti više pisama Miškatovića Mrazoviću i obratno u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš.

37 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga prva*, n. dj., 138, 140, 151, 183, 200, 202, 203.

38 Biskup Strossmayer također izražava sumnju u politički put kojim list *Obzor* kreće te napominje da njegov novac namijenjen listu (kaucija) ne bude na raspolaganju Miškatoviću te da ga se odmah može povući ako on (biskup) bude nezadovoljan politikom *Obzora*. Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga prva*, n. dj., 216, 221, 222.

39 Usp. Josip Miškatović, *Obzor*, 227, Zagreb 3. listopada 1890.

40 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga prva*, n. dj., 235-237, 239, 244, 256, 269, 276.

41 Njihovi se kontakti svode na razmijenu informacija vezanih uz političku situaciju ili slanje Strossmayerovih članaka u *Obzor*. Više u: *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga druga*, ur. Ferdo Šišić, Zagreb 1929, 127, 134.

zamjerao Miškatoviću ovisnost o zagrebačkom biskupu Josipu Mihaloviću: "Miškatović, koji iz džepa viri Mihalovićeve" te ga je optužio da je pristaša Kálmána Tisze.⁴²

Bilo je i pokušaja oduzeti Miškatoviću nadležnost nad *Obzorom*, koji je prema tvrdnjama Račkog iz 1879. godine postao "Miškatovićev list".⁴³ Osim Račkog i M. Mrzović je pokazao nepovjerenje prema Miškatoviću kao uredniku *Obzora*. Predložio je da se Miškatovića smijeni ili da se njegove članke kontrolira prije objave.⁴⁴ Dvije suprotne pozicije u Narodnoj stranci dovele su do konačnog raskola 1880. godine. Raskol je rezultirao nastankom nove Neodvisne narodne stranke (pod neformalnim vodstvom biskupa Strossmayera) i matične koja će postati "mađaronska" režimska (čiji je član i Miškatović).⁴⁵ Glasilo narodnjaka *Obzor* je tiskala Dionička tiskara, a kako su većinu dionica posjedovali pristaše Neodvisne narodne stranke smatrali su kako će preuzeti list. No, Vončina, koji je ostao u matičnoj stranci, s pravne je strane osporio prava Neodvisne narodne stranke na list s obzirom na činjenicu da je upravo on stvorio i financirao *Zatočnik*, preteču *Obzora*. Kako bi izbjegli spor oko vlasničkih prava, Neodvisna narodna stranka je preko noći obustavila tisk *Obzora*, odnosno promijenila mu ime u *Pozor*. Tako je matični dio stranke ostao bez glasila, pa pokreću list *Ustav* u kojem je Miškatović imao istaknutu ulogu. Potonji izlazi samo do travnja 1881. godine, nakon čega Narodna stranka koristi *Narodne novine* kao sredstvo širenja vlastite propagande.⁴⁶ Ovi su događaji označili definitivni razlaz s biskupom Strossmayerom.

Narednih godina i biskup Strossmayer počinje negativno pisati o Miškatoviću.⁴⁷ Tako 1883. godine piše: "Bitno je, da se Miškatović sruši... On je javni škandal",⁴⁸ "Miškatović pao je u zahod, iz koga nema spasa"⁴⁹ ili 1884. godine: "Taj čovjek je sramota i prokletstvo i Crkve i naroda našeg. Taj čovjek zahodinom smrdi i svaki dan ponavlja djelo Jude Iskariota".⁵⁰ Ponašanje koje je biskup Miškatoviću tolerirao u vrijeme njihove suradnje i načelno korektnih odnosa, sada mu je zamjerao, očito vezano uz definitivni razlaz u političkim stavovima.

Miškatović se nastavio baviti politikom kao saborski zastupnik.⁵¹ Na tragu navedenog bio je saborski zastupnik redom: kotara Đakovo 1861. i 1865. godine, kotara Novigrad u Podravini 1871. godine, 1872. godine u Peterancu kod Koprivnice, 1875.

42 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga druga*, n. dj., 174, 181.

43 Troškove izdavanja *Obzora* preuzeo je klub Narodne stranke čime je Miškatović zadržao svoj utjecaj. Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga druga*, n. dj., 243-245, 248.

44 Ciliga, *Slom politike*, n. dj., 150, 209.

45 Više u: Jaroslav Šidak, Mirjana Gross, Igor Karaman, Dragovan Šepić, *Povijest hrvatskog naroda g. 1860-1914*, Zagreb 1968, 96-99; Ciliga, *Slom politike*, n. dj., 173-183; Mirjana Gross, *Prema hrvatskome građanskom društvu. Društveni razvoj u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća*, Zagreb 1992, 469-471.

46 Usp. Horvat, n. dj., 268-270.

47 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga druga*, n. dj., 261, 265.

48 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga treća*, ur. Ferdo Šišić, Zagreb 1930, 86.

49 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga treća*, n. dj., 101.

50 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga treća*, n. dj., 139.

51 Usp. *Sriemski Hrvat*, 4, 13, Vukovar 30. ožujka 1881. godine.

u Moslavini, 1878. i 1881. u Vojnom Križu te 1884. i 1887. u Dvoru na Uni.⁵² Izabran je zadnji put za saborskog zastupnika u Dvoru 16. lipnja 1887. godine.⁵³

Nakon konačnog udaljavanja od Strossmayera

Miškatović je nakon stvaranja Neodvisne narodne stranke te konačnog razlaza s dijelom narodnjaka počeo raditi u Zemaljskom arhivu u Zagrebu kao arhivar. Svakako si je trebao osigurati egzistenciju, a to je učinio upravo ovom službom u koju je izabran u veljači 1882. godine između pet kandidata (Dragutin Gregorić, poreznik u Krapini; Ivan Galenic, oficijal kod Sudbenog stola u Osijeku; Luka Radja, umirovljeni školski nadzornik u Zagrebu; Božo Monasteriotti, kotarski pisar u Jaski). Školovanje u Njemačkoj se ovdje pokazalo korisnim, pa je tako Miškatović razložno molio, stupivši u službu arhivara 1882. godine, da mu se dopusti pretplata na njemački časopis *Archivalische Zeitschrift*, važan u arhivističkoj struci.⁵⁴ Predložio je neke promjene u postojećoj organizaciji osoblja (umjesto pisara postaviti još jednog pristava). Zahvaljujući njegovu angažmanu došlo je do pomaka po pitanju prenošenja arhivske građe iz županijskih, gradskih, crkvenih arhiva u Državni, odnosno Zemaljski arhiv, što je bilo pokrenuto još za njegova prethodnika Franje Pogledića. Miškatović je osmislio model prema kojem nije bilo potrebno povećanje broja osoblja da se spomenuti posao provede, već je računao na besplatnu pomoć studenata, koje mu je trebao dovoditi sveučilišni profesor povijesti Tadija Smičiklas. Premda tada još nije bila određena vremenska granica kada neki dokumenti postaju arhivska građa, Miškatović je po uzoru na uvažene svjetske arhivare smatrao da je ta granica 30 godina. Zalagao se za povećanje prostora samog Arhiva kako bi korisnici mogli konzultirati arhivsku građu i kako bi sam Arhiv time ispunio svoju svrhu.⁵⁵

Po pitanju preuzimanja građe iz drugih arhiva predložio je da svake godine stručnjaci pregledaju jedan do dva arhiva i preuzmu građu. Predložio je također da se osnuje posebno povjerenstvo koje bi se bavilo stanjem Arhiva i poboljšanjem uvjeta čuvanja građe. Ovaj konkretni prijedlog je ostvaren u ožujku 1885. godine. Članovi odbora uz Miškatovića bili su Ivan Kukuljević Sakcinski, Tadija Smičiklas, Radoslav Lopašić i Ivan Bojničić. Iako je ban odredio da se prvi Miškatovićev prijedlog o pregledu i prijenosu građe realizira u Riječkoj i Srijemskoj županiji – poslani su stručnjaci kako bi pregledali vrijednu arhivsku građu i sastavili izvještaje o njoj – napravljen je izvještaj

52 DAZ, Zbirka Ulčnik Ivan, fond 857, bilješke i novinski odresci, Miškatović Josip, sig. 3378.

53 Usp. *Narodne novine*, 53, 135, Zagreb 16. lipnja 1887. godine.

54 List izdaje u Stuttgartu dr. Franz von Löher. Usp. Igor Karaman, Zemaljski arhivari A. Štriga, F. Pogledić i J. Miškatović. (Prilog historiji Državnog arhiva u Zagrebu 1861-1890), *Arhivski vjesnik*, 1, 1, 1958, 494.

55 Više o promjenama organizacije osoblja u: Karaman, n. dj., 495.

samo o građi Riječke županije. Od cijele se akcije odustalo, a ban je objasnio da je razlog reorganizacija političke uprave kojom su arhivi ostali u nadležnosti županija.⁵⁶

Njegovu dugogodišnju službu arhivara Zemaljskog arhiva obilježio je i događaj kojem pripada poprilično negativno mjesto u hrvatskoj historiografiji iz 1885. godine – odnošenje u Budimpeštu arhivskog gradiva Trojedne kraljevine. Također katolički svećenik i povjesničar, Ivan Krstitelj Tkalčić⁵⁷ postavio je pitanje kamo je odnesena arhivska građa, odnosno “komorski spisi” koji su 1849. godine bili vraćeni iz Budimpešte u Zagreb.⁵⁸ Naime, Tkalčić je sasvim slučajno prilikom svojih istraživanja u arhivu zamijetio da više nema “komorskih spisa”, koji su donedavno bili pohranjeni u Zemaljskom arhivu. Razvila se polemika između potonjih u *Pozoru* krajem srpnja 1885. godine.⁵⁹ Miškatović je odgovorio da ih je predao Predsjedništvu zemaljske vlade, prema pismenom nalogu bana Khuena Héderváryja.⁶⁰ Budući da je bio državni činovnik, bilo bi nerealno očekivati da Miškatović odbije postupiti u skladu s banovom odredbom jer je Arhiv prema Zakonu o uređenju Zemaljskog arhiva iz 1870. godine bio podređen izravno banu,⁶¹ što je i sam Miškatović naglasio u svojem odgovoru Tkalčiću.⁶² Poštujući odluku bana, Miškatović se držao slova zakona – jasno je da bi nepridržavanje istog dovelo do gubitka posla, što nije bilo neuobičajeno u vrijeme bana Khuena. Također, Miškatović je nakon revizije Nagodbe bio jedan od pristaša banove politike, stoga možemo predmijevati da je upravo zato i dobio posao arhivara, ali pritom ne smijemo zanemariti činjenicu da se radilo o sposobnom pojedincu, a što je dokazano ranije navedenim.

Ne manje vrijedno je napomenuti da je Miškatović ostavio trag u književnosti svojim prijevodima s ruskog i engleskog jezika. Prvi je prevodio djela I. S. Turgenjeva na hrvatski jezik (*Faust*, 1859; *Klara Milićeva: pripovijest*, 1882; *Izabrane pripovijesti*, 1893).⁶³ Njegova su djela: *Listovi jednog antiunioniste* (1870), *Tri pisma apokrifa političko-satiričkoga sadržaja* (1869).⁶⁴

56 Usp. Karaman, n. dj., 503-505.

57 Tkalčić je također trebao biti član povjerenstva koje se bavilo stanjem Arhiva i poboljšanjem uvjeta čuvanja građe na prijedlog Miškatovića, no ban je umjesto njega postavio I. Bojničića. Usp. Karaman, n. dj., 504.

58 Upit vidi u: *Sriemski Hrvat*, 8, 59, Vukovar 26. srpnja 1885; Stjepan Razum, Životopis Ivana Krstitelja Tkalčića, *Tkalčić*, 1, 1997, 183-184.

59 Usp. Razum, n. dj., 18-19.

60 Potom je nakon Miškatovićeva odgovora u *Pozoru* objavljen popis arhivske građe koja je otuđena. Popis vidi u: Razum, n. dj., 184.

61 Zakonski članak VII. iz 1870. o Zemaljskom arhivu vidi u: *Zakonski članci Sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od godinah 1868, 1869. i 1870*, Zagreb 1871, 50.

62 Usp. *Sriemski Hrvat*, 8, 59, Vukovar 26. srpnja 1885.

63 Više vidi u: Tomislav Maretić, I. S. Turgenjev u hrvatskim i srpskim prijevodima, *Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 157, Zagreb 1904, 1-113.

64 Miškatović Josip, *Hrvatska enciklopedija*, n. dj., 362.

Josip Miškatović: katolički svećenik

O njegovoj svećeničkoj službi u literaturi nalazimo oskudan spomen. Tek Antun Jarm kratko piše kako je Miškatović zaređen u srpnju 1859. godine premda nije siguran je li to bilo u Zagrebu ili Đakovu, te da je djelovao kao kapelan u Osijeku dok nije “napustio svećeničku službu”.⁶⁵

O okolnostima “napuštanja” svećeničke službe podaci su također oskudni. Biskup njegove dijeceze Strossmayer u svom pismu Račkom od listopada 1869. godine piše kako se Miškatović sam degradirao u status laika te kako, premda je još uvijek svećenik, živi kao laik. Dakle od 1869. godine Miškatović je zasigurno, ako ne formalno, a ono neslužbeno, napustio svećenički red.⁶⁶ Potvrda tome jest i pismo koje je Miškatović pisao Mrazoviću, u kojem ga moli da posjeti njegovu ženu i djecu s kojom se prije puta razišao u svađi.⁶⁷ U još jednom Mrazovićevom pismu iz travnja 1870. godine nepoznatom adresantu spominje svoju ženu i “ugodne” dane koje su proživjeli u Beču.⁶⁸

Također podatke o “napuštanju” svećeničke službe nailazimo u članku što ga je nakon Miškatovićeve smrti napisao biskup Strossmayer gdje se navodi kako je Miškatović napustio svećeničko zvanje zbog bludnog života. Nadalje u istom tonu piše kako se Miškatović “odrekao svetoga i neumrloga zvanja svoga [...] a sve to za cieniu bludnoga, sramotnoga i razvratnoga života”, te da je vodio “neuredni, bludni i sramotni život”.⁶⁹

U pismu Račkog biskupu Strossmayeru također nalazimo potvrdu kako je Miškatović imao ženu. Rački navodi da je Miškatović iza sebe ostavio “priležnicu” i dugove uz ostavštinu od 40 forinti, koja nije ni dugove pokrila. Izvještava biskupa o potpori koju je Miškatović uživao kod zagrebačkih kanonika (navodi Franju Ivekovića,⁷⁰ Stjepana Vučetića⁷¹ koji je u Zagreb došao kao tajnik nadbiskupa Mihalovića, Ivan Pavlešića,⁷² Ivana Krapca,⁷³ Martina Matuncija⁷⁴) koji su prisustvovali ukopu.⁷⁵ Zanimljivo je Miš-

65 Jarm ne iznosi vremenske okvire Miškatovićeve svećeničke službe, osim podatka o redanju. Usp. Jarm, n. dj., 126-127.

66 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga prva*, n. dj., 97.

67 Usp. pismo Miškatovića Mrazoviću od 1. studenog s. a. u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-46-A/Miš. 52.

68 Usp. pismo Miškatovića od 1. travnja 1870. godine u: HR-AHAZU-45, Ostavština Matija i Lacko Mrazović, sign. XV-40/1.

69 Usp. Kakav život, taka smrt, *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 18, 19, Đakovo 15. listopada 1890, 202.

70 Ljudevit Ivančan, *Podaci o zagrebačkim kanonicima* (strojopis), sv. 3, Zagreb 1924, 1030-1031. Svi svesci knjige čuvaju se u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu kao i Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

71 Ivančan, n. dj., 1020-1021.

72 Ivančan, n. dj., 994-995.

73 Ivančan, n. dj., 1035-1036.

74 Ivančan, n. dj., 1061-1062.

75 Rački navodi da je vijest o kanonicima koji su bili na sprovodu preuzeo iz *Narodnih novina*. Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga četvrta*, ur. Ferdo Šišić, Zagreb 1931, 195.

katovićevo druženje sa zagrebačkim kanonicima jer je navodno i sam imao pretenzije prema kanonikatu. Prema novinskim napisima nastalim nakon njegove smrti, molio je nadbiskupa Mihalovića 1881. godine da ga instalira za kanonika. No, njegov privatni život to nikako nije dopuštao.⁷⁶ Ovo je, ako možemo vjerovati tisku, dosta nezgodno jer je javnost očito bila upoznata s činjenicom da ima ženu i djecu. Također, ovaj je događaj smješten u vrijeme konačnog raskola s biskupom Strossmayerom, dok još nije dobio posao arhivara. Stoga smatramo mogućim da je Miškatović pokušao iznaći rješenje kako se financijski zbrinuti. Budući da je izvor ove informacije periodika i to nakon njegove smrti, valja uzeti u obzir mogućnost da se radi o nagađanjima ili težnji dodatno "ocrniti" Miškatovića.⁷⁷

Nakon Miškatovićeve smrti 1890. godine počinje se više polemizirati o njegovu odnosu s Crkvom.⁷⁸ U *Narodnim novinama*⁷⁹ i u *Hrvatskoj*⁸⁰ izvijestili su o Miškatovićevom sprovodu koji je predvodio kapelan crkve sv. Marka, nakon što je pokojnik primio "otajstva umirućih". Na to su reagirali u *Katoličkom listu* i zaključili kako se očito prije smrti "izmirio s crkvom", a ako nije, pitaju se čemu služe crkveni zakoni.⁸¹ U *Glasniku biskupija Bosanske i Sriemske* biskup Strossmayer se u već spomenutom članku osvrnuo na Miškatovića i njegov život. Imao je na to pravo, kako je napisao, jer je Miškatović bio svećenik njegove biskupije. Opisao je njegovu osobnost i potvrdio je kako je pokojnik bio darovit, no ne odveć oštrog uma. Također je ustvrdio kako je bio prevrtljiv kako u privatnom životu (napustio je svećenstvo), tako i u političkoj karijeri (promjena političkih pozicija).⁸² Potom se osvrnuo na njegovu smrt i činjenicu da se nije pokajao, barem ne javno. Prozvao je Miškatovićeve prijatelje koji su prema zvanju (svećenici) bili dužni učiniti sve da se prije smrti pokaje i izmiri s Crkvom. Ovdje je očito mislio i na župnika Stjepana Borošu koji je bio blizak Miškatoviću u posljednjim danima života. Potom je Strossmayer ustvrdio kako Miškatović nije imao pravo na katolički sprovod. Oštro je osudio one koji su prisustvovali sprovodu.⁸³ Zaključno je Miškatovića okarakterizirao kao licemjerna, tvrdoglava, okorjela i samovoljna.⁸⁴ Strossmayer je očito oštar i subjektivan u svojim ocjenama jer da Miškatović doista nije bio sposoban, zacijelo mu ne bi dopustio vođenje središnjega stranačkog organa tolike godine.

Zatim je uslijedio odgovor župnika crkve sv. Marka Stjepana Boroše u *Hrvatskoj*, u kojem je objasnio kako je bolesnom Miškatoviću udijelio bolesničko pomazanje, a

76 Usp. *Svjetlo*, 20, 4, Karlovac – Zagreb 24. siječnja 1906; *Glasonoša*, 3, 49, Karlovac 1. prosinca 1907.

77 Usp. *Svjetlo*, 20, 4, Karlovac – Zagreb 24. siječnja 1906.

78 Miškatović je preminuo od jetrene boli. Usp. *Narodne novine*, 56, 231, Zagreb 8. listopada 1890. godine

79 Usp. *Narodne novine*, 56, 227, Zagreb 3. listopada 1890; *Isto*, 56, 228, Zagreb 4. listopada 1890.

80 Usp. *Hrvatska*, 220, Zagreb 25. rujna 1890.

81 Usp. Josip Miškatović, *Katolički list*, 41, 41, Zagreb 9. listopada 1890, 339.

82 Usp. Kakav život, taka smrt, *Glasnik biskupija Bosanske i Sriemske*, 18, 19, Đakovo 15. listopada 1890, 201-202.

83 Usp. *Isto*, 203-204.

84 Usp. *Isto*, 205.

kako ovaj nije bio pri svijesti nije se mogao ispovjediti.⁸⁵ Također je istaknuo činjenicu da Miškatović nije suspendiran crkvenom cenzurom. Nakon nekoliko dana bolesnik je došao svijesti i na opomenu prijatelja navodno je izjavio kako misli na ispovijed, no umro je prije no što se ispovjedio. U *Katoličkom listu* je urednik Antun Bauer (aktivan pristaša Strossmayera, oporbenjak, a kao takav suprotnih stavova od Miškatovića) iznio teološko obrazloženje zašto nije imao pravo na katolički sprovod – kada klerik koji je primio više redove napusti svećeničku službu, dolazi do apostazije, a problem je vidio i u činjenici da Miškatović nije pozvao svećenika, nego je to učinio netko iz njegove blizine, te da nije valjano dodijelio “sakrament umirućih” ispovijed, pričest i posljednju pomast, već samo potonje. Bauer je posebno problematizirao činjenicu kako Miškatović, prema već dulje vrijeme bolestan, nije učinio ništa da svojom voljom primi sakramente.⁸⁶

Odgovor Boroši je stigao i iz *Glasnika biskupija Bosanske i Srijemske* kako je život i smrt Miškatovića dovoljan razlog da mu se uskrati katolički sprovod. Istaknuli su kako nije važno što se misli, nego što se čini pa nije bilo važno što je Miškatović mislio na ispovijed. Također im je važan argument bio činjenica da je Miškatović dugo bolovao pa je imao vremena javno se pokajati. Štoviše, tvrdili su da im župnik Boroša duguje objašnjenje zašto je bio sprovod, a ne oni njemu zašto nije smio biti.⁸⁷ Potom su pretiskali dijelove odgovora Boroši iz *Katoličkog lista* od 30. listopada 1890. godine.⁸⁸ Boroša je ponovno dao svoj odgovor tiskan i u *Katoličkom listu*. Nastavlja obranu Miškatovića, dok Bauer na kraju članka daje svoj odgovor na tragu onog iz prethodnog broja u kojem pobija sve Borošine argumente.⁸⁹

U *Narodnim novinama* su u nekrologu branili Miškatovićevu promjenu političkog stava, pisali su kako je bio uvjeren da “je put kojim je posljednjih godina išao, jedino koristan i spasonosan po zemlju i narod”.⁹⁰ *Obzor* se nije detaljnije osvrtao na Miškatovićev privatni život, no ukazali su na to da su konstatacije o njemu u *Narodnim novinama* (npr. da je njegova smrt nesreća za narod) blago rečeno pretjerane.⁹¹ Ovakvi su napisi očekivani s obzirom na političku orijentaciju obaju novina.

Na nekrolog iz pera biskupa Strossmayera se osvrnuo i Josip Fučko, razređeni svećenik biskupije Đakovačke ili Bosanske i Srijemske, u knjizi *Miškatović i Strossmajer ili pravda božja ovdje na zemlji* tiskanoj 1892. godine.⁹² U knjizi je branio Miškato-

85 Usp. *Hrvatska*, 247, Zagreb 27. listopada 1890.

86 Usp. Odgovor na “Priposlano”, *Katolički list*, god. 41, br. 44, Zagreb, 30. listopad 1890, 364-366.

87 Usp. Odgovor g. Dru. Stjepanu Boroši, *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 18, 21, Đakovo 15. studenog 1890, 220.

88 Usp. *Isto*, 220-222.

89 Usp. *Katolički list*, 41, 45, Zagreb 6. studenog 1890, 374.

90 Usp. *Narodne novine*, 56, 248, Zagreb, 28. listopada 1890.

91 Vidi nekrolog u: *Obzor*, 226, Zagreb 2. listopada 1890; Josip Miškatović, *Isto*, 227, Zagreb 3. listopada 1890.

92 Fučko je više napadao biskupa Strossmayera nego argumentirano branio Miškatovića. Usp. Karlo Fučko, *Miškatović i Strossmajer ili Pravda božja ovdje na zemlji*, Zagreb 1892.

vića, a napadao biskupa Strossmayera, no više iz osobnih razloga i vlastitih sukoba s biskupom.⁹³ Detaljno je razradio obranu Miškatovića, a budući da je obrana došla iz pera svećenika koji je bio razređen, smatramo da je možda više naštetila nego pomogla Miškatoviću.

Unatoč nesuglasicama na političkoj osnovi, ali i na relaciji biskup – dijecezanski svećenik, Strossmayer je naveo kako je Miškatović imao dobro mišljenje o njemu i nakon političkog razlaza, a dokaz je Miškatovićev saborski govor u kojem je rekao kako narod ne može propasti dok postoje ljudi kao Strossmayer, stoga je objasnio kako nije toliko žestoko napao Miškatovića nakon smrti, već one koji su njegovu apostaziju pretvarali u čast.⁹⁴ Kada uzmemo u obzir Strossmayerovu poziciju katoličkog biskupa, njegovi su stavovi očekivani, no tvrdnja da nije žestoko napao Miškatovića nema uporište u onome što je Strossmayer napisao jer je prema napisanom razvidno kako je baš suprotno, odnosno da je žestoko napao umrlog Miškatovića.

Zaključak

Josip Miškatović je kao i brojni političari prije, ali i nakon njega promijenio svoja politička uvjerenja – od gorljivog zagovaranja politike protivne uniji s Mađarima do prihvaćanja kozmetičke revizije Nagodbe i suradnje s Mađarima. Upravo ga je ova promjena dovela do pozicije bliske vladajućima, a predmnijevamo da mu je posljedično donijela i posao arhivara Zemaljskog arhiva. Budući da je Zemaljski arhiv izravno ovisio o banu, u ovom slučaju Khuenu, poznatom zagovaratelju mađarskih interesa, koji je rukovodio svim imenovanjima i poslovima vezanim uz Arhiv, ne čudi činjenica kako su za njegove uprave Arhivom komorski spisi ponovno otpremljeni u Mađarsku. S druge strane, Miškatović je odlučio živjeti kao laik, a samim time je trebao i trajno zaposlenje kako bi se mogao financirati.

Premda u početku karijere katolički svećenik, Miškatović je očito bio slobodnijih stavova kada je u pitanju bio privatan život svećenika, što se kosilo ne samo s praksom Katoličke crkve, nego i s kanonskim pravom. Ovo je razvidno još iz dana njegove formacije kada je po pitanju srednjovjekovne laičke investiture zauzeo stav da je papa bio prestrog prema caru Henriku IV. ili školovanja u Berlinu i Bonnu kada je živio poprilično slobodno noseći bradu i otvoreno priznavši u privatnom pismu kako mu odgovara ovakva sloboda.

Odnos biskupa Strossmayera i Miškatovića već je 1869. godine narušen aferom oko biskupova novca koje je Miškatović potrošio, ne za sebe već za glasilo narodnjaka. No, biskup je svejedno bio ljut. Tada je već javnosti bilo poznato da Miškatović ima ženu, što

93 Usp. Ana Biočić, "Nevaljao" svećenik ili "nemaran" biskup? – Tužba đakovačkog svećenika Karla Josipa Fučka protiv biskupa Strossmayera 1869. godine, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 33, 2015, 217-237.

94 Usp. *Korespondencija Rački – Strossmayer. Knjiga četvrta*, n. dj., 309-310.

Katolička crkva nije mogla tolerirati, a samim time ni biskup. Ipak, protiv Miškatovića nije ništa poduzeto. Upravo je u vrijeme revizije Nagodbe javno poznato kako živi sa ženom, no koliko nam je poznato nikada nije degradiran u status laika. Ovo bi bio dovoljan razlog da Strossmayer sankcionira Miškatovića da se radilo o sukobu na relaciji biskup – svećenik, a budući da je Strossmayer tada propustio kazniti Miškatovića, držimo da se u njihovom odnosu ne radi o sukobu između biskupa i svećenika koji se neprijemeno ponaša. Štoviše, Miškatović je u to vrijeme bio iznimno djelotvoran pri smjeni omraženog bana Levina Raucha, a samim time narodnjacima i biskupu koristan.

Očito je kako se Strossmayer i Miškatović razilaze početkom sedamdesetih godina kako u političkim stavovima, tako i u odnosu biskup – dijecezanski svećenik. Biskup je Miškatoviću zamjerao političku nedosljednost zbog prihvaćanja revizije Nagodbe. Prihvaćanje revizije možemo pratiti i u kontekstu političke dosljednosti jer ipak su se narodnjaci svesrdno zalagali za reviziju, a kada je do nje došlo, dio se protivio. Miškatović je ostao u krugu onih koji su ju zagovarali i nadalje uz objašnjenje da je bolja i ovakva revizija, nego nikakva. Odnosno, nastojali su djelovati unutar realnih okvira.

Nakon revizije Nagodbe kontakti između Strossmayera i Miškatovića postali su rijetki, da bi u konačnici nakon raskola u stranci 1880. godine Strossmayer počeo iznimno negativne epitete vezivati uz Miškatovićevo ime – Juda izdajnik, sramota, javni skandal. Upravo su podjela narodnjaka i stvaranje Neodvisne narodne stranke bili konačni udarci njihovu odnosu. Nakon raskola u stranci dolazi i do konačnog raskida dotad relativno korektnih odnosa s biskupom. No, pogrde koje je biskup izjavio na Miškatovićev račun kontradiktorne su važnim funkcijama koje je Miškatović ranije vršio unutar Narodno liberalne, slobodno možemo reći Strossmayerove stranke 60-tih godina 19. stoljeća, kao urednik njihova glasila i saborski zastupnik. Ovo je teško pripisati ičemu drugom doli Miškatovićevoj sposobnosti i kvaliteti u publicističkim poslovima.

Polemike koje su nastale nakon njegove smrti u onodobnom tisku odraz su stranačkih prepirki, razvidno je kako su napisi subjektivni te politički obojeni, ovisno o vrsti tiskovine, stoga ih se ne može uzeti kao mjerodavne u ocjenjivanju Miškatovićeva života. Možemo reći da se kod Miškatovića u približno isto vrijeme događa preokret i na političkom i na privatnom planu (u smislu da se javnosti ne skriva činjenica kako živi sa ženom), a samim time dolazi do udaljavanja od mecene i dijecezanskog biskupa Strossmayera. Držimo da je pozadina sukoba s biskupom bila političke prirode, a ne neslaganje između biskupa i svećenika njegove dijeceze. Upravo je njegov privatni život dao povoda za ružne riječi napisane nakon njegove smrti, a politička i publicistička djelatnost stavljene su po strani ili ocijenjene vrlo subjektivno. Stoga držimo kako ih treba revidirati jer politički disidenti nisu bili rijetkost, a Miškatović je u svakom slučaju odigrao važnu ulogu u hrvatskoj povijesti, poglavito unutar Narodno liberalne stranke svojim člancima, ulogom u smjeni Raucha i u konačnici službom arhivara kojom je nastojao unaprijediti Arhiv, no napori su ostali zasjenjeni odnošenjem arhivalija u Budimpeštu.

SUMMARY

**Political disagreement or conflict between a bishop and a priests?
A contribution to the biography of Josip Miškatović (1836-1890)**

Involvement of Catholic priests in the political life of the Triune Kingdom in the second half of the nineteenth century inevitably led to conflicts among them. Occurring shifts in political attitudes and opinions within parties often turned colleagues into opponents. The example of such a case is Josip Miškatović (born 6th March 1836 in Cernik near Nova Gradiška - died 2nd October 1890 in Zagreb), who was originally an associate of Bishop Josip Juraj Strossmayer and the National Liberal Party. After the Revision of the Croatian-Hungarian Agreement in 1873, Miškatović shifted his allegiances to the unionists. After his death in 1890, a necrology was published in the *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske* [Gazette of the Dioceses of Bosnia and Syrmia], depicting the deceased in a rather negative manner. It triggered many controversies. Although at the beginning of his career Miškatović was a Catholic priest, he was an open-minded individual from the period of his formation. In later stages of his life he even had a wife. He was not punished for it. Moreover, he held important positions in Strossmayer's National-Liberal Party. After the Revision of the Agreement, the contacts between Strossmayer and Miškatović became sporadic, and finally, after a split in the party in 1880, Strossmayer began to refer to Miškatović in extremely negative terms. After the division of the National-Liberal Party and the creation of the Independent National Party, Miškatović and Strossmayer parted ways. The polemics that emerged in contemporary newspapers after his death were the reflection of party quarrels, but it is evident that they were also subjective and politically coloured, depending on the type of newspaper. Hence, they cannot be taken as the only reference point in evaluation of Miškatović's life. Thus, Miškatović's role in the political life and his representation in newspapers and journals of the Triune Kingdom should be re-evaluated and he should be credited with certain successes, not only in politics and public life, but also in his role as an archivist.

Key words: the nineteenth century, Josip Miškatović, Josip Juraj Strossmayer, Catholic Church, Unionists, National-Liberal Party